

РОЗДІЛ 4. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ БАТЬКІВ І ПЕДАГОГІВ У ЄДИНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

FORMS OF IMPLEMENTATION OF PARTNERSHIP INTERACTION OF PARENTS AND TEACHERS IN A SINGLE DIGITAL ENVIRONMENT

У статті зосереджено увагу на питанні реальної реалізації партнерської взаємодії батьків та педагогів, вибору дієвих, сучасних форм заявленої взаємодії, побудованої на засадах системного та діяльнісного підходів, метою якої є рух учасників освітнього процесу в єдиному напрямі – до розвитку дитини, яка осмислено обирає, діє, отримує бажаний, намічений результат, перебуваючи у реальному та віртуальному світах.

Наголошено на потребі розбудови процесу партнерської взаємодії батьків і педагогів, що відбувається у єдиному цифровому середовищі і вносить зміни у вже сформовані та упроваджені в освітній процес системи партнерської взаємодії батьків та педагогів закладів дошкільної освіти.

Загострено увагу на питанні об'єднання педагогічного досвіду здійснення партнерської взаємодії батьків та педагогів із новими знаннями, що здобуваються на практиці у єдиному цифровому середовищі.

Розглянуто партнерську взаємодію батьків та педагогів у базових закладах дошкільної освіти на рівні активного включення батьків в освітній процес дітей в умовах родини, співпраці з педагогами із залученням родин до діяльності дітей, спілкування із ними для налагодження особистісних контактів; залучення батьків до самостійних дій, коли члени родини одночасно з педагогом активно взаємодіють з дітьми, самостійно організують різні види дитячої діяльності у ході спільних майстер-класів, квестів; розкрито особливості їх організації і проведення.

Установлено, що партнерську взаємодію реалізують педагогічні колективи. Вони є рушійною силою, яка здійснює дієве спілкування, втілює в життя творчі задуми батьків та власні, запроваджує нові форми партнерської взаємодії, які є ефективними та доцільними саме в умовах воєнного стану в Україні. Погоджені між батьками та педагогами дії та відповідно дії за значенням діяти разом, мають наповнювати означені вище форми партнерської взаємодії, керуючись єдиною метою – здійснення розвитку і виховання дітей.

Наголошено на питанні готовності педагогів-практиків до залучення батьків до використання можливостей цифрового середовища задля розвитку дітей раннього та дошкільного віку.

Ключові слова: батьки, заклад дошкільної освіти, діти раннього і дошкільного віку, організаційно-педагогічні умови, партнерська взаємодія, педагоги, цифрове середовище.

The article focuses on the issue of the real implementation of partnership interaction between parents and teachers, the choice of effective, modern forms of the stated interaction, built on the basis of systemic and activity approaches, the purpose of which is the movement of participants in the educational process in a single direction - towards the development of the child who meaningfully chooses, acts, gets the desired, intended result, being in the real and virtual worlds.

The need to develop the process of partnership interaction between parents and teachers, which takes place in a single digital environment and makes changes to the already formed and implemented system of partnership interaction of parents and teachers of preschool education institutions, is emphasized.

Attention has been focused on the issue of combining the pedagogical experience of parents' and teachers' partnership with new knowledge gained in practice in a single digital environment.

The partnership interaction of parents and teachers in basic preschool education institutions at the level of active inclusion of parents in the educational process of children in the family environment, cooperation with teachers involving families in children's activities, communication with them to establish personal contacts was considered; involvement of parents in independent actions, when family members actively interact with children at the same time as the teacher, independently organize various types of children's activities during joint master classes, quests; the peculiarities of their organization and implementation are revealed.

It was established that partnership interaction is implemented by pedagogical teams. They are the driving force that carries out effective communication, implements the creative ideas of parents and their own, introduces new forms of partnership interaction that are effective and expedient precisely in the conditions of martial law in Ukraine. Actions agreed between parents and teachers and, accordingly, actions with the meaning of acting together, should fill the above-mentioned forms of partnership interaction, guided by a single goal - implementation of the development and education of children.

Emphasis is placed on the readiness of practicing teachers to involve parents in using the opportunities of the digital environment for the development of early and preschool children.

Key words: parents, preschool education institution, children of early and preschool age, organizational and pedagogical conditions, partnership interaction, teachers, digital environment.

УДК 37.018.1–055.52–047.22:004.056–053.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.35>

Васильєва С.А.,

канд. пед. наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії дошкільної освіти
і виховання

Центру раннього розвитку дитини
і дошкільної освіти Інституту проблем
виховання Національної академії
педагогічних наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Нині розвиток партнерської взаємодії батьків дітей раннього та дошкільного віку і педагогів закладів дошкільної освіти (ЗДО) знаходиться під вагою соціально-політичних умов, що спричинені воєнним станом в Україні. Загальне і стале бачення розвитку такої взаємодії та її забезпечення в умовах ЗДО переживає трансформацію під впливом цифровізації дошкільної освіти, що в умовах воєнного стану є затребуваною батьками та педагогами для здійснення освітнього процесу, підтримки розвитку та виховання дітей.

Досвід забезпечення партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО, що ґрунтується на системному, діяльнісному, компетентнісному підходах, зібрано, нагромаджено і зосереджено педагогічними колективами задля формування рівності, взаєморозуміння і поваги між учасниками освітнього процесу. Поряд із цим узвичаєні форми партнерської взаємодії батьків та педагогів ЗДО залишаються провідними, що сприяє розбудові такого процесу у єдиному цифровому середовищі.

Доцільно вибране цифрове освітнє середовище обирає значення передумови, що підтримує здійснення партнерської взаємодії батьків дітей раннього та дошкільного віку і педагогів, як однієї із організаційно-педагогічних умов залучення батьків до використання дидактичних можливостей цифрового середовища у розвитку дітей раннього та дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз історіографічних джерел дозволяє вести мову про низку наукових досліджень та педагогічних практик, які висвітлюють загальні питання співпраці сім'ї та закладу дошкільної освіти Борисова О., Борисова Н., Горбенко Н., Кампов С., Поніманська Т. та ін. [1; 2; 8; 13]. Розкрито роль ІК технологій у роботі ЗДО з всіма учасниками освітнього процесу Волосюк А., Воропаєва О., Давидова М., Коваленко Т., Фамілярська Л., Чекан О. та ін. [4; 5; 9; 18; 19]. Вивчено педагогічні умови використання КТ в освітньому процесі Бондарук Д., Донченко Л., Лаврів Х., Семенова Н. [7; 14]. Проблему формування цифрової компетентності у дітей дошкільного віку досліджено Добрун Н., Суятинова К., підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до партнерської взаємодії з батьками вихованців висвітлено Волинець Ю., Стаднік Н. та ін. [6; 15; 16]. Звернення до процесу партнерської взаємодії батьків та педагогів актуалізовано умовами функціонування ЗДО, важливістю родинного виховання у розвитку дітей раннього та дошкільного віку, процесом формування цифрової компетентності у дітей та дорослих, які перебувають під впливом російсько-української війни, пандемії.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, питання

реальної реалізації партнерської взаємодії батьків та педагогів, вибору дієвих, сучасних форм заявленої взаємодії, побудованої на засадах системного та діяльнісного підходів, метою якої є рух учасників освітнього процесу в єдиному напрямі – до розвитку дитини, яка осмислено обирає, діє, отримує бажаний, намічений результат, перебуваючи у реальному та віртуальному світах, не було предметом досліджень, що в свою чергу зумовлює до його вивчення в умовах воєнного стану в нашій країні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розкрити форми партнерської взаємодії батьків і педагогів закладів дошкільної освіти у єдиному цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Розбудова процесу партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО, що відбувається у єдиному цифровому середовищі, ґрунтується на системному та діяльнісному підходах, які забезпечують основи для внесення змін у вже сформовані та упроваджені в освітній процес системи партнерської взаємодії батьків та педагогів ЗДО [10].

У таких системах відбуває об'єднання педагогічного досвіду здійснення партнерської взаємодії батьків та педагогів із новими знаннями, що здобуваються на практиці. І практика такого об'єднання спонукає до прийняття теперішніх умов взаємодії, яка відбуваються на рівні цифрового середовища.

Система партнерської взаємодії батьків та педагогів ЗДО має надати особливої уваги причинам та потребам занурення дітей раннього та дошкільного віку в цифрове середовище, низці переваг та ризиків занурення та шляхам безпечного занурення: розуміння захисту дітей як спільної відповідальності всіх учасників освітнього процесу, формування основ їхньої цифрової грамотності, збереження здоров'я дитини, яка перебуває у цифровому середовищі з огляду на перебування у взаємозв'язку із зовнішніми системами до яких увійшло цифрове середовище, як масив цифрових контентів в інформаційних системах, що необхідні для забезпечення інформаційних потреб дітей та дорослих, де цифровий контент є змістовно-інформаційне наповнення (текстів, картин, ілюстрацій, музичних творів, ігор, занять, вправ), яке розміщене на інформаційному ресурсі [3; 10; 11; 12; 17].

Побудова дієвого, мотивованого спілкування між батьками та педагогами ЗДО, що ґрунтується на єдності цілей, покладених в основу методологічного концепту розбудови партнерської взаємодії, спонукає до прийняття суттєвих змін, які вносять цифрове середовище в систему та освітній процес у ЗДО. З одного боку цифрове середовище виступає передумовою, що підтримує здійснення партнерської взаємодії, з іншого – наповнює її

новим змістом, засобами, цифровими інструментами, які за доцільного вибору педагогами та батьками, самостійно трансформують таку взаємодію, що зумовлює значні зміни у її формах.

Прийняття дорослими у сталу систему партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО цифрового середовища активно відбувається упродовж останніх років. З огляду на формування у ЗДО цифрового освітньо-виховного середовища, зміни у формах партнерської взаємодії зумовлені визначенням його функцій, принципів проектування, базових компонентів, появою інформаційно-методичних ресурсів, що змінюють взаємодію батьків та педагогів із індивідуальної, колективної на цифрову, яка має переваги в організації і відображається у різних формах партнерської взаємодії [10].

Мобільність, інформативність, доступність, варіативність форм партнерської взаємодії батьків та педагогів ЗДО надбудовується на усталені форми взаємодії з батьками (колективні, індивідуальні, наочно-інформаційні) [13]. Так батьківські збори (загальні та групові) відбуваються в онлайн форматі (zoom, Google meet), до яких додаються окремі зустрічі з батьками, вебінари, консультативні вебінари; засідання круглих столів з дискусійних проблем відбуваються після опитування батьків у Google form та анкетах, поданих у таблицях Microsoft Excel; заняття-тренінги, спільні свята і розваги демонструються у запису після розсилки у різних меседжерах; виставки спільних робіт батьків та дітей є віртуальними; дні відкритих дверей, батьківські конференції та інші форми партнерської взаємодії набувають відкритості, системності. Поряд із цим, погоджені між батьками та педагогами ЗДО дії та відповідно дії за значенням діяти разом, мають наповнювати означені вище форми взаємодії, керуючись єдиною метою – здійснення розвитку і виховання дітей.

Ураховуючи умови в яких відбувається розбудова партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО у єдиному цифровому середовищі, вибір форм взаємодії педагогами закладів дошкільної освіти достатній. Досвід спілкування з педагогами базових ЗДО, які беруть активну участь у науковому дослідженні «Цифрове середовище для забезпечення батьків дітей раннього та дошкільного віку дидактичними матеріалами», дозволяє вести мову про перевагу конкретних, дещо індивідуальних on line форм взаємодії, які уможливили підтримку спілкування з батьківськими колективами на окупованих територіях. Це індивідуальні консультації, міні-вебінари, майстер-класи. Поступове відкриття базових ЗДО упродовж 2022–2023 років і повернення до них дітей розширило коло форм партнерської взаємодії до off line батьківських зборів, спільних майстер-класів, вебінарів, тематичних міні-вебінарів, опитування у Google form, консультативних семінарів. Ці форми партнерської

взаємодії дозволили нам реалізувати низку організаційно-педагогічних умов залучення батьків до використання дидактичних можливостей цифрового середовища у розвитку дітей раннього та дошкільного віку. У даному випадку організаційно-педагогічні умови обрали на себе роль факторів впливу і залежали від спільної діяльності батьків і педагогів у цифровому середовищі.

У рамках зазначеного наукового дослідження нам, у тісній співпраці з педагогами, за використання можливостей цифрового середовища, вдалося повернути партнерську взаємодію батьків та педагогів у базових ЗДО до рівня активного включення батьків в освітній процес дітей в умовах родини, до співпраці з педагогами із залученням родин до діяльності дітей, спілкування із ними для налагодження особистісних контактів; до залучення батьків до самостійних дій, коли члени родини одночасно з педагогом активно взаємодіють з дітьми, самостійно організують різні види дитячої діяльності у ході спільних майстер-класів, квестів, флешмобів; до використання різних способів інформування батьків про розвиток власної дитини та їх участі у цьому процесі із залученням цифрового освітнього середовища (міні-вебінари для батьків із циклу вебінарів «Цифрове середовище для моєї родини», вебінарів, науково-практичних семінарів, ознайомлення із матеріалами конференцій, статей, які надано у вільному доступі), що у поєднанні із педагогічною рефлексією, переосмисленням батьками ролі вихователя в умовах родини, дозволило спів діяти, взаємодіяти задля розвитку дітей.

Надамо уваги таким формам партнерської взаємодії батьків та педагогів, як от: спільні майстер-класи та квести, загальною метою яких є рух всіх учасників освітнього процесу в єдиному напрямі – до розвитку дитини, яка осмислено обирає, діє, отримує бажаний, намічений результат, перебуваючи у реальному та віртуальному світах.

Ураховуючи творче бачення педагогів-практиків базових ЗДО м. Житомир та м. Ірпінь, було реалізовано, на засадах партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО, спільні майстер-класи «Користь гаджетів. Ми обираємо цифровий освітній контент», «Гаджети. Правила», що підкріплені дидактичними іграми для дітей старшого дошкільного віку «Гаджети. Правила. Сім ситуацій» (вдома, у дорозі, у супер-маркеті, на родинному святі, на відпочинку, у безпечному місці, під час гри), авторська розробка Васильєвої С.А. Метою таких зустрічей було: зосередити увагу родин на перевагах використання гаджетів для спілкування дітей на відстані, підтримки дружніх взаємин, позитивного настрою; скористатися запропонованим алгоритмом проведення спільного майстер-класу: запросити батьків і дітьми середнього та старшого віку на майстер-клас (мають

при собі гаджети), забезпечити умови його проведення: тіньові навіси на майданчику, столики, лави (стільці) для учасників майстер-класу, папір, кольорові олівці, по-можливості фарби і поролонні губки зручні для руки дитини. Можна долучити родини у цифровому форматі, який є зручним для батьків, що не можуть доєднатися off line, розпочати спілкування зі звернення до родин, яке перейде до спілкування у цифровому середовищі. Метою наступної зустрічі було розкрити значення правил для користування гаджетами у родині, звернувши увагу на досвід дітей та батьків. Використано такий алгоритм проведення: запрошено батьків і дітей середнього та старшого віку на майстер-клас (мають при собі гаджети), забезпечено умови його проведення: тіньові навіси на майданчику, столики, лави (стільці) для учасників майстер-класу, за потреби: папір, олівці кольорові, фломастери, папір для виготовлення маркерів А-5 або А-6 формату для кожної родини по кількості 7 шт.; маркери, які виготовили діти разом із педагогом демонстраційні, формат А-3 або А-4 – 7 шт. На маркерах обов'язково вказати дитячу діяльність; час, який має дитина для діяльності у цифровому середовищі – гаджеті, колір та інші позиції, долучити родини у цифровому форматі, який є зручним, що не можуть доєднатися off line, провести попередню роботу: бесіда з дітьми про правила, якими вони користуються вдома, в дорозі, у супер-маркеті, на родинному святі, на відпочинку, під час гри при використанні гаджетів, встановлення правил разом із дітьми; виготовлення 6 маркерів (для демонстрації) для користування гаджетами разом із дітьми на одному із занять з образотворчого мистецтва, провести дидактичні ігри.

До того ж реалізовано у рамках партнерської взаємодії штурмовий квест, який розгортається у ході подорожі дітей та батьків і має за мету: сформуванню у дітей уявлення про існування реального і віртуального світів, розкрити способи за допомогою яких діти зможуть самостійно, осмислено визначати для себе реальний світ та віртуальний світ, входити до віртуального світу за власної потреби і виходити з нього за власним бажанням, таким чином контролюючи цей процес за керівництва дорослих.

Зазначимо, що особливості підготовки до такого квесту варто обговорити з батьками і дітьми, зокрема питання безпеки перебування дітей на локаціях, на шляху до них, безпеки у цифровому середовищі. Для батьків дітей старшого дошкільного віку попередньо проводимо on line або off line зустрічі у зручному для всіх учасників форматі та знайомимо їх із змістом майбутнього квесту до якого уведено завдання, які спрямовано на пізнавальний, художньо-естетичний розвиток дітей із перебуванням їх

у розвивальному або іншомовному середовищі. Провідною лінією проведення квесту є визначення і визнання батьками відповідальності за організацію і участь у квесті, з огляду на його підготовку (підготовка реквізиту, оформлення локацій, підказок) та отримання кінцевого позитивного загального враження у його учасників. Йде мова про те, що квест проводять батьки, а не педагоги. Педагоги є тільки учасниками процесів підготовки квесту, складання сценарію; вони поряд і завжди готові прийти на допомогу. Заявлений штурмовий квест передбачає створення маршруту у ході самого квесту. Для цього один із батьків (або 2 особи) у ході квесту позначає відправну локацію та інші локації на яких зупиняться гравці на мапі (карті) на паперовому носії та в електронному вигляді, що сприяло виконанню одного із завдань про які йшла мова вище, а в результаті перегляду електронної версії мапи на екрані на завершення квесту. Наголошуємо на тому, що у квесті один із батьків є ведучим, інші батьки разом із дітьми виконавцями завдань, учасниками ігор. Помічниками для них є цифрові засоби: гаджети, якщо квест проводимо на свіжому повітрі у межах закладу дошкільної освіти, комп'ютери та гаджети, якщо квест розгортається в приміщенні ЗДО. Варто відмітити, що розгортання квесту не обмежує використання можливостей, які створені в закладі дошкільної освіти, враховуючи особливості ландшафту території, розташування ігрових майданчиків, тіньових навісів. Відправляючись із 1 локації (відправний пункт) діти та батьки мають бути забезпечені всім необхідним: питєвий режим, безпечне перебування на сонці, врахування погодних умов, стану здоров'я дітей, настрою, налаштованості на кінцевий результат, виконання завдань; попередньо проведені бесіди про цифрові засоби, роз'яснення із простими прикладами щодо існування реального та віртуального світів, перебування дітей в них. Для батьків, які попередньо ознайомлені із сценарієм та маршрутом, варто визначитися із ролями, які вони оберуть (ведучий, 1–2 особи для створення мапи, батьки, які прийняли рішення здійснити спостереження, організувати гру, робити відеозаписи, що заплановані у ході квесту; забезпечити наявність гаджетів, зокрема із програмами для малювання у межах віку дітей. Батьків, які мають залучити всіх учасників квесту до спостереження, ігор і не тільки, забезпечено картотекою (у цифровому форматі) – систематизованим зібранням карток, що містять довідкові відомості для батьків про методи, прийоми, способи, які варто використовувати у спільній діяльності з дітьми дошкільного віку під час перебування у цифровому середовищі; також олівці, фарби, папір та дитячі меблі (стільці, столики, пуфи), які стануть в нагоді для

виконання завдань, ілюстрована книга про квіти та ілюстрована книга про овочі (дитяча енциклопедія). Подані вище приклади форм партнерської взаємодії демонструють погоджені між батьками та педагогами ЗДО дії та відповідно дії за значенням діяти разом.

Ми розуміємо, що партнерську взаємодію, як процес, реалізують педагогічні колективи. Вони є рушійною силою, яка здійснює дієве спілкування, робить реальними форми взаємодії, втілює в життя творчі задуми батьків та власні, запроваджує нові форми партнерської взаємодії, які є ефективними та доцільними саме в цьому ЗДО, де створено і збережено потужний педагогічний колектив однодумців, діяльність яких спрямовано на сприймання нового, яким є цифрове середовище; створення нового, якими є форми партнерської взаємодії батьків і педагогів ЗДО.

Водночас залишається питання готовності педагогів-практиків до залучення батьків до використання можливостей цифрового середовища задля розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Дане питання охоплює орієнтацію педагогів ЗДО у документах, наукових поняттях, що стосуються цифрової трансформації дошкільної освіти; наявність уявлень про цифрове освітнє середовище в ЗДО та в домашніх умовах; здійснення аналізу джерел даних, інформації та цифрового освітнього контенту, оцінки власного володіння цифровою компетентністю; інтерес педагогів до спів дії із батьками у спільному цифровому середовищі; побудова комунікації з родинами вихованців; сприймання процесу адаптації родин до вибору та використання можливостей цифрового освітнього контенту у домашніх умовах; ставлення до рівня володіння батьками цифровими засобами; участь педагогів у побудові цифрового освітнього середовища у ЗДО; використання цифрового освітнього контенту разом із батьками; вибір сучасних форм партнерської взаємодії; використання інформації для поширення цифрових знань серед батьків; спів дія з батьками; супровід упровадження ЦОК в освітній процес дітей раннього та дошкільного віку в домашніх умовах і потребує подальшого дослідження.

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Отже, розглянуто процес розбудови партнерської взаємодії батьків і педагогів закладів дошкільної освіти, що відбувається в єдиному цифровому середовищі, як системи, яка інтегрує педагогічний досвід реалізації узвичаєних форм партнерської взаємодії та досвід упровадження сучасних форм такої взаємодії із використанням цифрових засобів, що підтримано практикою.

Подальші перспективи даного дослідження вбачаємо у реалізації сучасних форм партнерської

взаємодії батьків та педагогів закладів дошкільної освіти під час експериментально-практичного етапу наукового дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борисова О., Борисова Н. Взаємодія освітнього закладу і родини в сучасному соціопросторі: з досвіду роботи американських та українських дошкільних закладів. URL: <http://ephseir.phdpu.edu.ua> (дата звернення 10.11.2023).

2. Горбенко Н. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717784/1/B8.pdf> (дата звернення 18.10.2023).

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.

4. Волосюк А. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю: тематичний збірник праць / за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне: РОІППО, 2015.

5. Воропаєва О., Давидова М. Застосування ІКТ в освітньому просторі ЗДО. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. Учених. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022. С. 60–62.

6. Добрун Н. Розвиток цифрової компетентності старших дошкільників під час навчання в закладі дошкільної освіти. Укладання комп'ютерно-ігрового комплексу. Кривий Ріг, 2022. 67 с.

7. Донченко Л. Педагогічні умови використання комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі ДНЗ. *Дошкільна освіта у сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. Ч. 2. С. 38–43.

8. Кампов С. Співпраця сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/pdf> (дата звернення 18.11.2023).

9. Коваленко Т. Використання ІКТ у навчально-виховній роботі з дітьми дошкільного віку. *Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю* : темат. зб. праць / упоряд: А.А. Волосюк. Рівне: РОІППО, 2015. URL: <https://roippo.org.ua/upload/iblock/fe1/posibnyk-zakhodu.pdf> (дата звернення 18.10.2023).

10. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. Національна академія педагогічних наук України. Київ, 2022. 51 с.

11. Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року (проект). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya> (дата звернення 02.11.2022).

12. Крупський Я., Михайлович В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : словник.

Вінниця: ВНТУ, 2010. 72. с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Krupskyi_Yaroslav/Tlumachnyi_slovnyk_z_informatsiino-pedahohichnykh_tekhnolohii.pdf?PHPSESSID=j1pr8qtcqva3jjirh0p5jffsb1 (дата звернення 18.11.2023).

13. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. *Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Київ. Академвидав, 2004. С. 424–426.

14. Семенова Н., Лаврів Х., Бондарук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13761/1/_19-29.pdf (дата звернення 02.11.2023).

15. Стаднік Н., Волинець Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до партнерської взаємодії з батьками вихованців. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5320 (дата звернення 02.09.2023).

[narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5320](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5320) (дата звернення 02.09.2023).

16. Суятинова К. Формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 44. Т. 2. С. 148–151.

17. Тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka> (дата звернення 02.11.2023).

18. Фамілярська Л. Інформаційно-освітнє середовище дошкільного навчально-виховного закладу. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ. 2014. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/eiron/2014pdf> (дата звернення 03.10.2023 р.).

19. Чекан О. Формування інформаційної та комп'ютерної грамотності дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 1. С. 144–146.